

Rapport

Zomerpeiling I&O Research Ondernemerspeiling

Colofon

Uitgave

I&O Research
Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam

Rapportnummer

2022/intern

Datum

juli 2022

Opdrachtgever

I&O Research (intern rapport)

Auteurs

Coen Schuring
Ester Hilhorst

Het overnemen uit deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld.

Inhoudsopgave

1	Samenvatting	4
1.1	Inleiding	4
1.2	Stand en perspectief van de economie gedaald	4
1.3	Verwachtingen toekomst sinds februari gedaald	4
1.4	Oorlog in Oekraïne	5
2	Inleiding	6
2.1	Aanleiding/achtergrond van het onderzoek	6
2.2	Onderzoeksverantwoording	6
2.3	Leeswijzer	7
3	Stand en perspectief van de economie	8
3.1	Ondernemers in panel positiever over economie dan Nederlanders	8
3.2	Meer dan de helft ondernemers verwacht verslechtering in economie	9
4	Verwachtingen en uitdagingen organisaties	12
4.1	Een vijfde ondernemers verwacht daling in omzet	12
4.2	Twee derde ondernemingen heeft te maken met inflatie	13
4.3	Een derde werkgevers voorstander van loonaanpassing	15
4.4	Tiende ondernemers zeer grote zorgen over toekomst	16
5	Oorlog in Oekraïne	19
5.1	Zes op tien ondernemers volgen Oekraïne nieuws op hoofdlijnen	19
5.2	Ruim derde ondernemers maakt zich veel zorgen over de oorlog	20
	Bijlage: Vragenlijst	22
A	Bijlage hoofdstuk	29

1 Samenvatting

1.1 Inleiding

Het I&O Ondernemerspanel brengt de wensen en ervaringen van ondernemers op voor hen relevante thema's als innovatie, ondernemersklimaat, duurzaamheid of internationaal ondernemen representatief in beeld. De eerste meting is uitgezet in mei 2021. In de eerste helft van november 2021 peilden we opnieuw hoe ondernemers de stand van zaken van de economie beoordelen, welke verwachtingen zij hebben en uitdagingen zij zien. De derde peiling van afgelopen maart behandelde grotendeels dezelfde onderwerpen. In deze vierde peiling zijn ook vragen over het huidige conflict in Oekraïne meegenomen.

In totaal vulden 1.391 ondernemers de vragenlijst in. De onderzoeksresultaten uit het I&O Ondernemerspanel zijn gewogen op het aantal werkzame personen en de sector waarbinnen de ondernemingen werkzaam zijn. Daarmee zijn de resultaten representatief voor alle ondernemers in Nederland, op de aspecten sector en grootteklasse. Waar mogelijk worden de uitkomsten van de Ondernemerspeiling vergeleken met een eerder onderzoek onder werkenden in het I&O Research Panel. De meest recente peiling die in dit rapport is gebruikt, was ook in juni 2022. Aan dat onderzoek werkten 2.151 Nederlanders van 18 jaar of ouder mee.

1.2 Stand en perspectief van de economie gedaald

Ruim een derde van de ondernemers beoordeelt de economie in juni 2022 als (zeer) goed. Dit is aanzienlijk lager dan in voorgaande maanden. In juni zijn ondernemers die actief zijn in de financiële en zakelijke dienstverlening wederom het meest positief over de Nederlandse economie: vier op de tien beoordelen de economie als (zeer) goed.

Meer dan de helft van de ondernemers verwacht dat de Nederlandse economie de komende 12 maanden zal verslechteren. De groep die een verbetering verwacht is tussen februari en juni gedaald van de helft naar een zesde.

1.3 Verwachtingen toekomst sinds februari gedaald

Een vijfde ondernemers verwacht daling in omzet

De meeste ondernemers verwachten dat de omzet van hun onderneming de komende 12 maanden gelijk zal blijven. Een vijfde denkt dat de omzet zal dalen. In februari was dit aandeel lager.

Ondernemers in de handel, logistiek en horeca verwachten vaker dan gemiddeld een stijging, ondernemers in de landbouw en visserij juist minder vaak. Ondernemers in de maatschappelijke dienstverlening (overheid, onderwijs, zorg en overige maatschappelijke dienstverlening) verwachten vaak gaan verandering in het totaal aantal gewerkte uren.

Toenemende inflatie grootste uitdaging voor ondernemers

Twee derde van alle ondernemers heeft te maken met (toenemende) inflatie. Ondernemers geven ook aan te maken te hebben met uitdagingen als hogere prijzen van grondstoffen, nieuwe en/of huidige regelgeving en stijgende gasprijzen.

Daarnaast noemden ondernemers ook andere uitdagingen: o.a. krapte op de arbeidsmarkt, angst voor recessie en schaarste van grondstoffen.

Werkgevers verdeeld over maatregel loonaanpassing

Een derde van de werkgevers met twee of meer werknemers is voorstander van de maatregel om de lonen (tussentijds) aan te passen. Een kwart is hier geen voorstander van.

Tiende ondernemers maakt zich grote zorgen over de toekomst

Een tiende van de ondernemers maakt zich (zeer) grote zorgen en vier op de tien hebben enige zorgen. De helft maakt zich enige zorgen over de toekomst van de onderneming.

Net als in februari maken ondernemers die actief zijn in de landbouw of visserij zich vaker (zeer) grote zorgen over de toekomst van hun onderneming. Hetzelfde geldt voor ondernemers in de handel, logistiek en horeca.

Thuiswerken in juni populairder dan in lockdownmaand mei 2022

In juni werkte bij een vijfde van de ondernemers de medewerkers 80 tot 100 procent van hun uren vanuit huis. Vier op de tien medewerkers werkten tot 20 procent vanuit huis. In vergelijking met lockdownmaand mei 2021 werkten er in juni 2022 meer mensen haast volledig vanuit huis.

Bij derde ondernemers is thuiswerken niet mogelijk

Een derde van de ondernemers laat medewerkers vrij om al dan niet thuis te werken. Een zesde wilt dat hun medewerkers 1 of 2 dagen thuis werken. Een tiende van de ondernemers wil niet dat mensen thuiswerken. Bij een derde was vanuit huis werken niet mogelijk. De wensen vanuit werkgevers om medewerkers thuis te laten werken en het aantal uren dat die werkgevers ook daadwerkelijk vanuit huis werken komt (grotendeels) overeen.

1.4 Oorlog in Oekraïne

Zes op tien ondernemers volgen nieuws Oekraïne op hoofdlijnen

Sinds februari is de oorlog in Oekraïne dagelijks in het nieuws. Ondernemers volgen de oorlog in Oekraïne nauwgezet. Zes van de tien ondernemers volgen het nieuws op hoofdlijnen en ruim een vijfde op de voet. Nederlanders volgen de oorlog minder aandachtig. Zo volgt ruim de helft de oorlog op hoofdlijnen en een vijfde geeft er zijdelings aandacht aan.

Derde ondernemers maakt zich veel zorgen over oorlog in Oekraïne

De helft van de ondernemers heeft enige zorgen over de oorlog in Oekraïne. Ruim een derde heeft zelfs veel zorgen en een kleine groep niet zo veel. Nederlanders maken zich naar verhouding minder zorgen over de oorlog.

Zeven op de tien ondernemers eens met Nederlandse Oekraïne-aanpak

Een tiende van de ondernemers sluit zich volledig achter de aanpak van de Nederlandse regering rondom de oorlog in Oekraïne. De helft is het hier grotendeels mee eens en een kwart in beperkte mate. Bijna een tiende (8%) is het er helemaal niet mee eens. Een iets kleinere groep (7%) weet niet of ze het met de aanpak eens zijn.

2 Inleiding

2.1 Aanleiding/achtergrond van het onderzoek

Het I&O Ondernemerspanel (circa 3.650 leden) brengt de wensen en ervaringen van ondernemers op voor hen relevante thema's als innovatie, ondernemersklimaat, duurzaamheid of internationaal ondernemen representatief in beeld. De eerste meting is uitgezet in mei 2021. In de eerste helft van november 2021 peilden we opnieuw hoe ondernemers de stand van zaken van de economie beoordelen, welke verwachtingen en uitdagingen zij zien. De derde peiling van afgelopen maart behandelde grotendeels dezelfde onderwerpen. In deze vierde peiling zijn ook vragen over het huidige conflict in Oekraïne meegenomen.

2.2 Onderzoeksverantwoording

Dit onderzoek vond plaats van 10 tot en met 23 juni 2022. In totaal vulden 1.391 ondernemers de vragenlijst in. De onderzoeksresultaten uit het I&O Ondernemerspanel zijn net als in mei, november en februari gewogen op het aantal werkzame personen en de branche/sector waarbinnen de ondernemingen werkzaam zijn. Waar mogelijk worden de uitkomsten van de Ondernemerspeiling vergeleken met een onderzoek onder werkende Nederlanders in het I&O Research Panel van juni 2022 en de peiling in februari 2022 onder ondernemers in het Ondernemerspanel.

Tabel 2.1 – Responskenmerken ondernemers vergeleken met Nederlands gemiddelde

	Absoluut aantal ongewogen	Absoluut aantal gewogen	Aandeel gewogen	Nederlands gemiddelde*
Landbouw/visserij	47	56	4%	4%
Industrie, bouw en nutsbedrijven	177	204	15%	15%
Handel en logistiek, horeca	219	309	22%	22%
Financiële en zakelijke dienstverlening	554	433	31%	31%
Maatschappelijke dienstverlening (overheid, onderwijs, zorg, cultuur/sport/recreatie, overig)	392	387	28%	28%
Onbekend	2	2	0,1%	-
1 werkzaam persoon¹	769	891	64%	70%
2 tot 5 werkzame personen	301	350	25%	19%
6 en meer werkzame personen	319	148	11%	11%
Onbekend	2	2	0,1%	-
Totaal	1.391	1.391	100%	100%

* Bron: LISA, 2021.

In ieder onderzoek blijken bepaalde ondernemers méér dan andere deel te nemen. Zo doen zzp'ers doorgaans vaker mee. Vandaar dat er een combinatie van een weging naar aantal werkzame personen en sector is toegepast op de uitkomsten, waardoor de uitkomsten representatief zijn voor alle ondernemers in Nederland.

¹ Het gaat om aantal werkzame personen die minimaal 12 uur per week op of vanaf de vestiging werkzaam zijn.

2.3 Leeswijzer

Dit rapport beschrijft in hoofdstuk 3 de stand en perspectief van de economie. Ook de aanpak van het kabinet met betrekking tot de Nederlandse economie komt aan bod. Hoofdstuk 4 beschrijft de verwachtingen en uitdagingen van de organisatie, inclusief (de wens voor) thuiswerken. Hoofdstuk 5 behandelt de oorlog in Oekraïne. Het rapport begon met een samenvatting.

3 Stand en perspectief van de economie

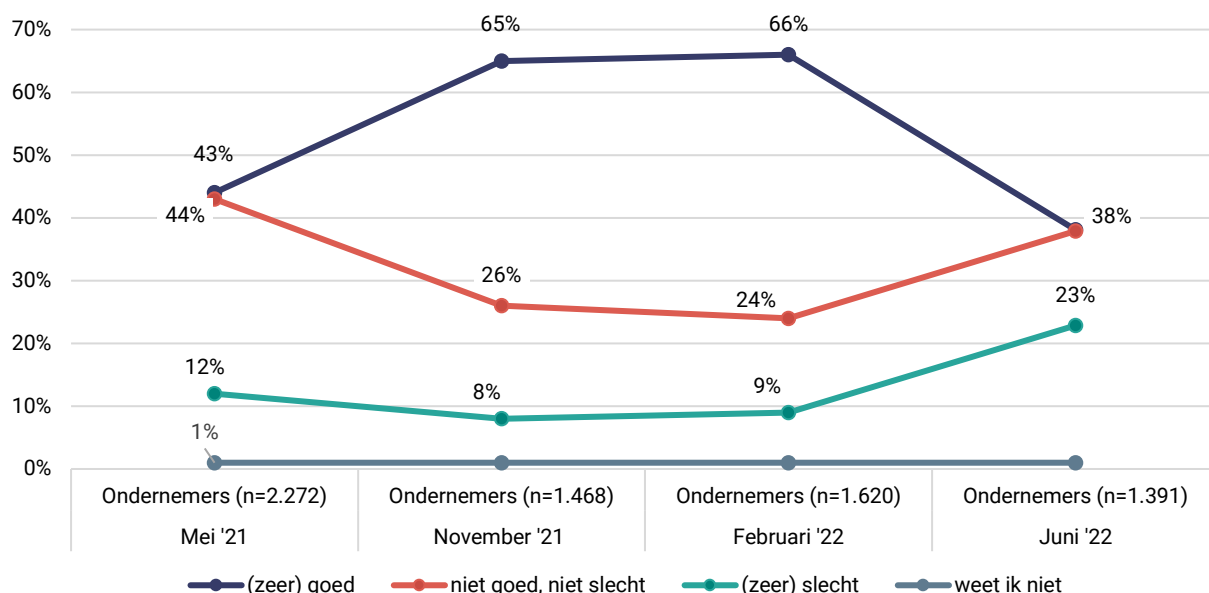
Dit hoofdstuk behandelt het perspectief van ondernemers op de Nederlandse economie. Ook het aantal werkzame personen en de diverse fiscale steunmaatregelen komen aan bod.

3.1 Ondernemers in panel positiever over economie dan Nederlanders

Waar mogelijk wordt de vergelijking gemaakt met het onderzoek dat in juni is uitgezet onder werkende Nederlanders. Aan hen is ook gevraagd hoe de Nederlandse economie er in juni 2022 voor stond. Met de Nederlandse economie bedoelen we: economische ontwikkeling (groei of krimp) en de werkgelegenheid. Een kwart van de Nederlanders (27%) zegt dat de economie er (zeer) goed voor staat (Figuur 3.1). Een derde (33%) is van mening dat de economische staat van Nederland (zeer) slecht is.

Ondernemers zijn positiever over de economie in juni. Ruim een derde van de ondernemers (38%) beoordeelt de economie in juni als (zeer) goed en een kwart (23%) zegt dat economie op dat moment (zeer) slecht was. Nog niet eerder was het aandeel ondernemers dat dit antwoord gaf zo groot. In voorgaande maanden waren de ondernemers aanzienlijk meer tevreden.

Figuur 3.1 - Hoe staat de Nederlandse economie er volgens u momenteel voor?

Ondernemers in de financiële en zakelijke dienstverlening vaker positief over economie

In juni zijn ondernemers die actief zijn in de financiële en zakelijke dienstverlening het meest positief over de Nederlandse economie: vier op de tien ondernemers (41%) beoordelen de economie als (zeer) goed. Ondernemers die actief zijn in de landbouw of visserij zijn het meest negatief: bijna vier op de tien beoordelen de economie als (zeer) slecht. In juni beoordelen ondernemers die 2-5 werknemers in dienst hebben de Nederlandse economie vaker als (zeer) slecht. In vergelijking met februari en november zijn ondernemers aanzienlijk minder positief.

3.2 Meer dan de helft ondernemers verwacht verslechtering in economie

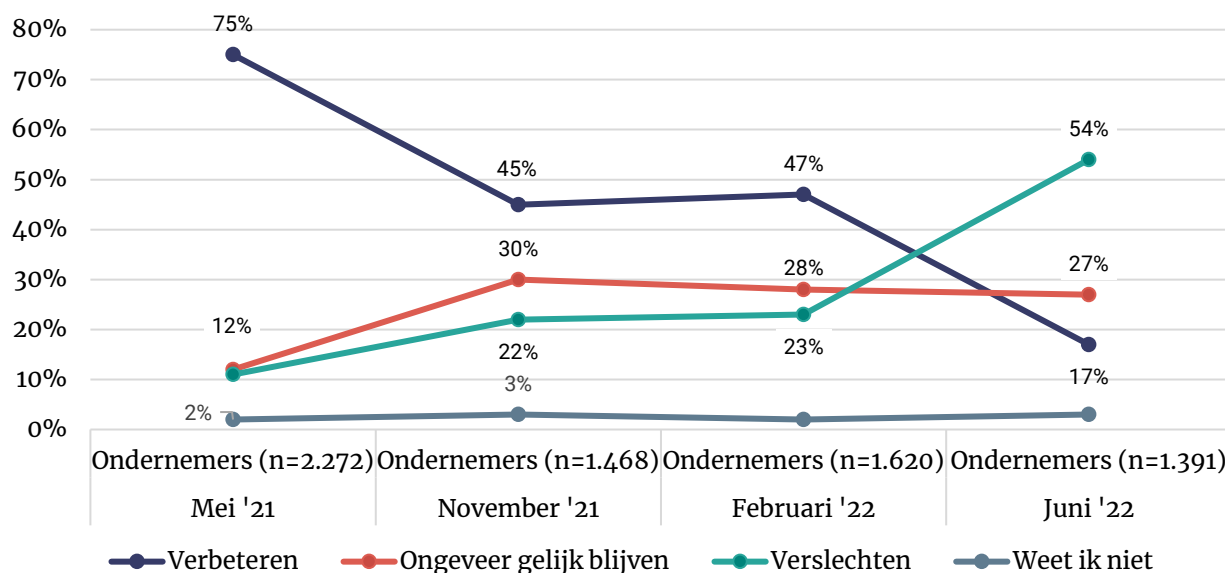
Vervolgens is aan de ondernemers en Nederlanders gevraagd hoe ze verwachten dat de Nederlandse economie zich in de komende 12 maanden zal ontwikkelen. Dit betreft de periode tussen juni 2022 en juni 2023.

Een zesde van de ondernemers (17%) verwacht dat de economie zal verbeteren (Figuur 3.2). Ruim een kwart (27%) zegt te verwachten dat de economie ongeveer hetzelfde zal blijven. Ruim de helft van de ondernemers (54%) denkt dat de economie de komende 12 maanden zal verslechteren. Voor de Nederlanders zijn deze resultaten nagenoeg hetzelfde.

Deze resultaten sluiten aan bij een recente bevinding van het CBS over het consumentenvertrouwen in juni². Zo waren consumenten negatiever over de economische verwachtingen van de komende twaalf maanden, maar iets minder negatief over de economie in de afgelopen twaalf maanden.

In voorgaande maanden waren de ondernemers aanzienlijk positiever over de economie van dat moment.

Figuur 3.2 - Hoe verwacht u dat de Nederlandse economie zich in de komende 12 maanden gaat ontwikkelen?

De (gezamenlijke) positieve verwachtingen die de ondernemers in februari hadden, zijn in de vier maanden tussen februari en juni niet uitgekomen (Figuur 3.1 en 3.2).

De verwachtingen voor de komende 12 maanden zijn een stuk minder positief. In juni 2022 geeft in iedere sector minimaal de helft tot twee derde van alle ondernemers aan dat ze verwachten dat de Nederlandse economie zich (sterk) zal verslechteren. De groep die een verbetering verwacht is tussen februari en juni een stuk gedaald. Ondernemers die actief zijn in de landbouw of visserij zijn het meest negatief.

Ondernemers konden ook een toelichting geven bij hun antwoord. Enkele voorbeelden staan hier onder. De economie zal:

² https://www.cbs.nl/item?sc_itemid=309f6aea-35f1-4b91-aaba-8937e4fc75be&sc_lang=nl-nl

Figuur 3.3 - U geeft aan dat u denkt dat de Nederlandse economie in de komende 12 maanden [antwoord v3]. Waarom denkt u dat?

(Sterk) verbeteren, want:

“Door de coronacrisis willen mensen hun schouders er weer onderzetten.”

“Er zijn positieve geluiden over herstel na een periode van onzekerheid.”

“Als de oorlog in Oekraïne afrond gaan we weer omhoog.”

“Bedrijven gaan wel door en mensen willen graag. Afhankelijk van overheid of het goed gaat.”

“De tekorten in de toelevering zullen opgelost worden en er zullen alternatieven gevonden worden voor Russische fossiele energie.”

“Een recessie is tijdelijk.”

“De huizenmarkt gaat verandering brengen.”

“Ik hoop en verwacht dat de tekorten aan personeel en grondstoffen in de komende 12 maanden geleidelijk zal worden opgelost.”

Ongeveer gelijk zal blijven, want:

“De oorlog in Oekraïne voorlopig nog niet voorbij is. We hebben ook teveel geld in de economie gepompt.”

“Wereldwijde inflatie zal stand houden.”

“De banen liggen voor het oprapen, maar de prijzen stijgen te hard.”

“Consumenten gaan geld sparen.”

“De vacatures worden niet opgevuld.”

“Er komt geen groei door de druk op salarissen en hogere rente.”

(Sterk) Verslechteren, want:

“De nasleep van corona terugbetalen van belastingen, stijgende inflatie en hoge energiekosten.”

“Slecht overheidsbeleid m.b.t. Oekraïners die naar NL komen en arbeidsmigranten uit de Franse banlieues.”

“De wereldwijde inflatie zal verder oplopen, dit zet een rem op de economische groei.”

“Een mogelijke handelsoorlog tussen de EU en VK, oplaaierend geweld in Noord-Ierland en falend overheidsbeleid.”

“De rijken worden rijker en de armen worden armer.”

“De winter komt eraan waardoor de energierekening nog hoger wordt waardoor mensen minder kunnen kopen.”

“Door de stijgende kosten in combinatie met personeelstekorten.”

“Het stikstofbeleid wordt een blok aan het been.”

“De dreiging van een recessie.”

“Er gaan veel faillissementen komen en het MKB gaat flinke klappen krijgen.”

“De gas- en olieprijs blijven stijgen, dat heeft een grote impact op voedsel en transport.”

Daarnaast konden ondernemers het kabinet ook een boodschap meegeven. Enkele voorbeelden:

Figuur 3.4 - Welke boodschap zou u als ondernemer/werkgever het kabinet willen meegeven?

Oekraïne

“Niet al dat geld naar Defensie, heb geen illusie dat we oorlog kunnen voeren. Het geld moet naar vrede.”

“Blijf Oekraïne steunen in Europees verband maar hou het gesprek met Putin gaande.”

“Stop de zinloze oorlog in Oekraïne, hier wordt onnodig geld verspild. Rusland, Oekraïne en Europa hebben elkaar nodig.”

“We zitten de facto in een oorlog, dus we moeten uit solidariteit genoeg nemen met minder welvaart.”

“We hebben meer politieke steun voor Oekraïne nodig.”

Energie

“We moeten nu zelfvoorzienend worden wat betreft energie.”

“Alternatieve energie promoten.”

“Compenseer de stijgende energielasten.”

“De energieprijzen zijn nu veel te hoog.”

Milieu

“Zorg dat milieudoelen haalbaar zijn en zorg dat u de bevolking meekrijgt.”

Belasting

“Btw op benzine en energie tijdelijk verlagen.”

“Belastingstelsel hervormen: belast luxe goederen en vastgoed boven.”

Arbeidsmarkt

“Krapte op de arbeidsmarkt is overduidelijk. Maak het (nog) interessanter om vraag naar en aanbod van personeel op elkaar af te stemmen.”

“Stimuleer maatregelen die zoveel mogelijk rust creëren op de arbeidsmarkt.”

Stikstof

“Leg de rekening van de stikstof niet bij de boeren, maar bij andere industrie.”

“Kappen met de stikstof onzin en aardgas oppompen uit Groningen! Bouwen, bouwen, bouwen.”

“Pak door op het stikstofprobleem en neem zelf de regie i.p.v. de provincies of commissies.”

Inflatie

“Prioriteer en beheers allereerst de inflatie en de betaalbaarheid van het dagelijks leven.”

“Zorg ervoor dat de koopkracht bij de lage inkomens niet verzuipt onder de inflatie.”

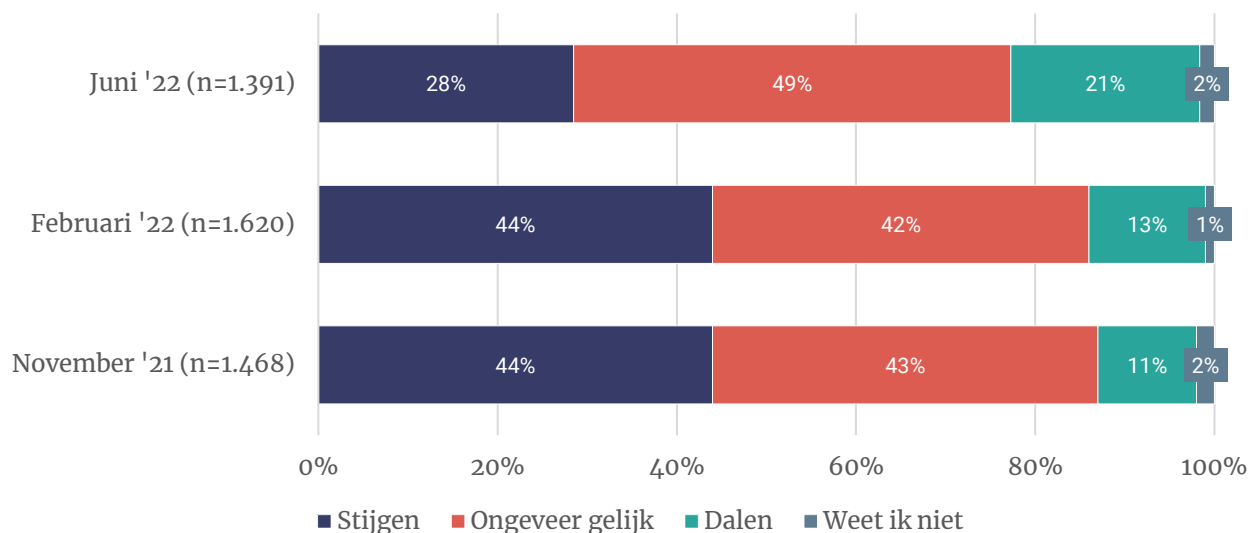
4 Verwachtingen en uitdagingen organisaties

In dit hoofdstuk komen de verwachtingen en uitdagingen voor de ondernemers aan bod. Ook behandelt dit hoofdstuk de grootste uitdaging(en), de mate waarin ondernemers het eens zijn met loonaanpassingen, het aantal gewerkte uren in een gemiddelde week en het gewenste aantal werkdagen.

4.1 Een vijfde ondernemers verwacht daling in omzet

Aan ondernemers is gevraagd wat hun verwachtingen zijn over de omzet voor de komende 12 maanden, in vergelijking met de vorige 12 maanden. Voor ondernemers zonder winstoogmerk is gevraagd naar de te werken uren. Ruim een kwart van de ondernemers (28%) verwacht dat de omzet zal stijgen en ruim de helft (49%) verwacht dat de omzet gelijk zal blijven (Figuur 4.1). Een vijfde (21%) denkt dat hun omzet zal dalen. In voorgaande maanden waren de verwachtingen positiever.

Figuur 4.1 - Wat zijn uw verwachtingen over uw omzet (of indien geen winstoogmerk: de te werken uren) voor de komende 12 maanden, in vergelijking met de vorige 12 maanden?

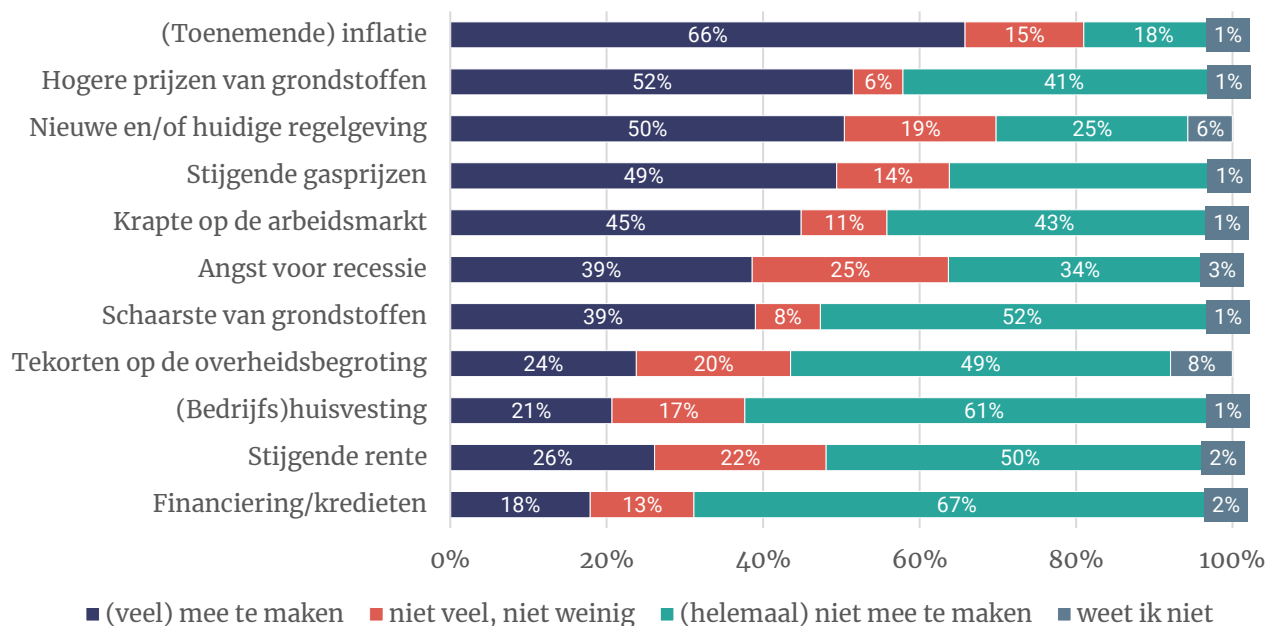
Ondernemers in de handel, logistiek en horeca verwachten vaker dan gemiddeld dat de omzet in de komende 12 maanden gaat stijgen. In de financiële en zakelijke dienstverlening verwachten ondernemers vaker dat hun omzet ongeveer gelijk zal blijven.

Net als in februari verwachten ondernemers die actief zijn in de landbouw of visserij vaker een daling.

4.2 Twee derde ondernemingen heeft te maken met inflatie

Sinds het eerste kwartaal van 2022 zijn de inflatie en prijs van grondstoffen toegenomen. Deze beide ontwikkelingen droegen bij aan de toename van faillissementen in Nederland, met als hoogtepunt mei '22. Aan de ondernemers is daarom gevraagd in welke mate ze te maken hebben met verschillende (economische) uitdagingen. Twee derde (66%) geeft aan dat hun onderneming (veel) te maken heeft met (toenemende) inflatie (Figuur 4.2). (Ruim) de helft van de ondernemingen heeft te maken met hogere prijzen van grondstoffen (52%), nieuwe en/of huidige regelgeving (50%) en stijgende gasprijzen (49%).

Figuur 4.2 – In welke mate heeft uw onderneming te maken met de volgende uitdagingen? (n=1.391)

Ongeveer 600 ondernemers gaven aan een andere uitdaging te hebben. Ze konden hier ook een toelichting bij geven. Vaak genoemde onderwerpen zijn:

- (daling van) consumentenvertrouwen;
- Corona (nieuwe varianten en eventuele lockdowns in het najaar);
- de energietransitie;
- stikstofmaatregelen;
- personeel (stabiel houden van personeel/formatie, niet kunnen komen aan geschikt personeel);
- inflatie (stijging van prijzen en rentestand);
- oorlogssituatie Oekraïne (onzekerheid en de gevolgen hiervan);
- acquisitie (werving van klanten/opdrachtgevers, het vinden van nieuwe klussen);
- afname in koopkracht;
- transport/brandstofprijzen (transportkosten internationaal transport, ontwikkeling van brandstoffen en de brandstofprijzen);
- milieu (minder mogelijkheden om te ondernemen door milieueisen);
- omzet (groei van/genereren van omzet);
- behouden huidige situatie (behouden van klanten);
- leveringsproblemen en;
- overheidsbureaucratie.

Ondernemers konden een toelichting geven bij hun grootste uitdagingen:

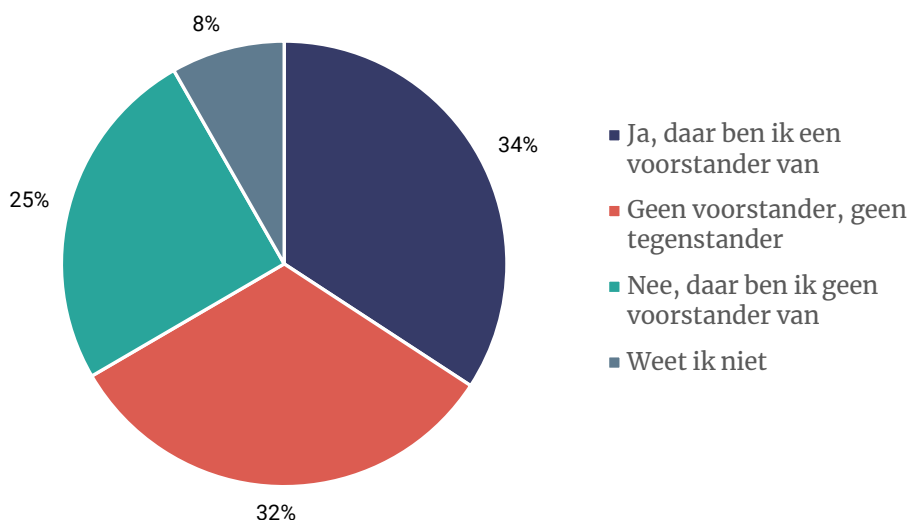
- corona (vrees voor nieuwe varianten en lockdowns in het najaar);
- de arbeidsmarkt (het aanbod van technisch geschoolde sollicitanten is niet voldoende om vacatures in te vullen);
- energie (hoge elektra- en gasprijzen);
- klanten (acquisitie en behoud van huidige klanten);
- grondstoffen (door schaarste kan productie niet op maximaal, prijs zal ook blijven stijgen);
- inflatie (diverse gevolgen zoals prijsstijgingen);
- huisvesting (vooral in de Randstad zou er weinig ruimte voor bedrijven zijn);
- productie (vraag blijft moeilijk te voldoen door beperkte grondstoffen en leiden tot productie achterstanden ook lange levertijden door lange aanvoer van materialen en weinig voorraad);
- (bedrijfs)huisvesting (ondernemers in de Randstad missen ruimte voor huisvesting) en;
- personeel (behouden van personeel, zoeken van nieuw vakgericht personeel).

4.3 Een derde werkgevers voorstander van loonaanpassing

Door de toenemende inflatie neemt de koopkracht van consumenten af. Werkgevers kunnen daarom de lonen tussentijds aanpassen. Aan de werkgevers met 2 of meer werknemers is gevraagd of zij voorstander zijn van deze maatregel. Een derde (34%) is een voorstander van deze tussentijdse loonaanpassing (Figuur 4.3). Een kwart (25%) zegt hier geen voorstander van te zijn. Een derde (32%) staat hier neutraal tegenover.

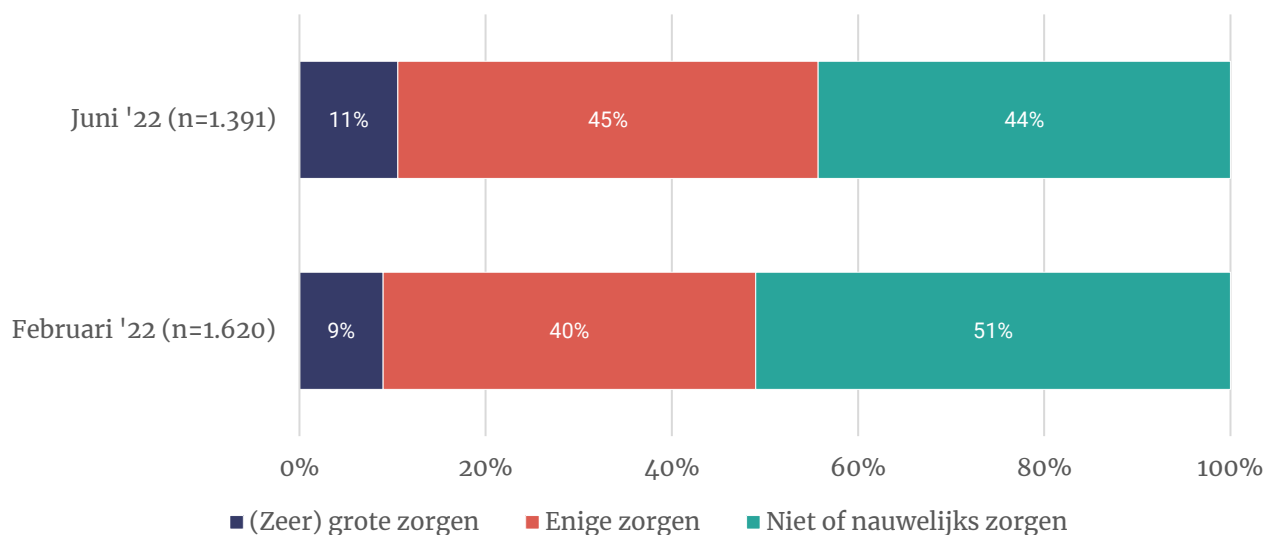
Figuur 4.3 - Bent u als werkgever een voorstander van het (tussentijds) aanpassen van de lonen om het netto/reële inkomen van werknemers op peil te houden? (n=497, werkgevers in juli met 2 of meer werknemers)

4.4 Tiende ondernemers zeer grote zorgen over toekomst

Aan de ondernemers is gevraagd of ze zich zorgen maken over de toekomst van hun onderneming of organisatie. Ruim een tiende (11%) maakt zich (zeer) grote zorgen en bijna de helft (45%) heeft enige zorgen (Figuur 4.4). Ruim vier op de tien (44%) maakt zich niet of nauwelijks zorgen over de toekomst.

Figuur 4.4 - Als u kijkt naar de volgende 12 maanden, in hoeverre maakt u zich zorgen dan zorgen over de toekomst van uw onderneming/organisatie?

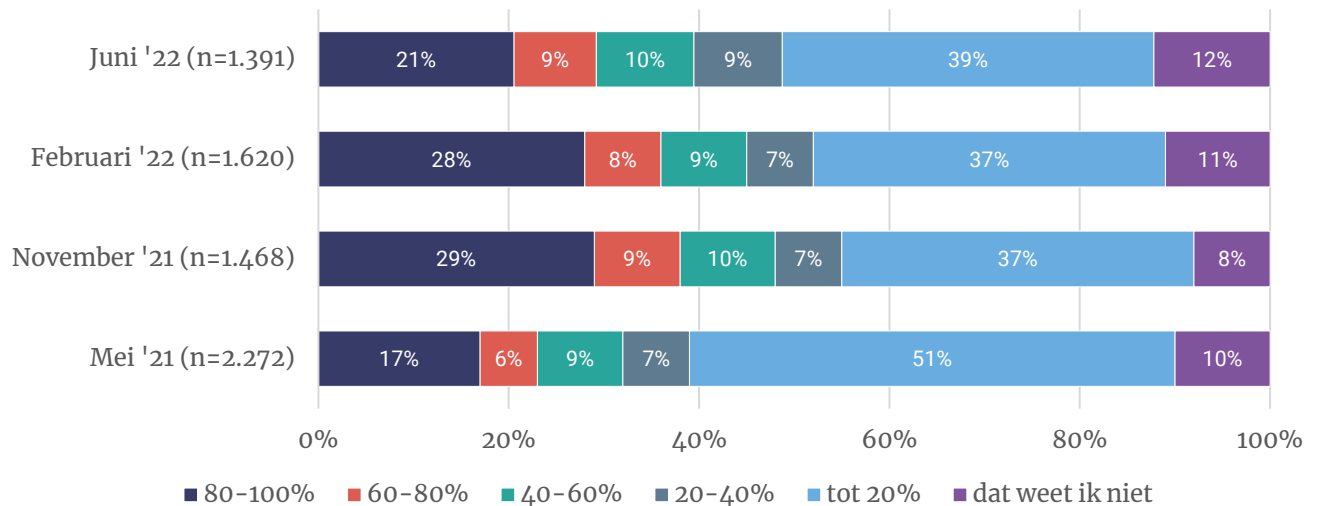

Net als in februari maken ondernemers die actief zijn in de landbouw of visserij maken zich vaker (zeer) grote zorgen over de toekomst van hun onderneming. Hetzelfde geldt voor ondernemers in de handel, logistiek en horeca. Ondernemers die actief zijn in de sector 'Industrie, bouw en nutsbedrijven' en in de financiële en zakelijke dienstverlening maken zich vaker niet of nauwelijks zorgen. Voor de tweede keer in 2022 maken zzp'ers zich vaker niet of nauwelijks zorgen over de toekomst van hun onderneming.

Vijfde van medewerkers in juni werkt (haast) volledig vanuit huis

Tijdens de coronaperiode werd – waar mogelijk – vanuit huis werken steeds meer de norm. Ook na de coronapandemie blijft thuiswerken populair. Bij een vijfde (21%) van de ondernemers werkten medewerkers in juni 80 tot 100 procent vanuit huis (Figuur 4.5). In vergelijking met lockdownmaand mei 2021 werkten er in juni '22 meer mensen (bijna) volledig vanuit huis. Bij vier op de tien ondernemers (39%) werkten 0 tot 20 procent vanuit huis.

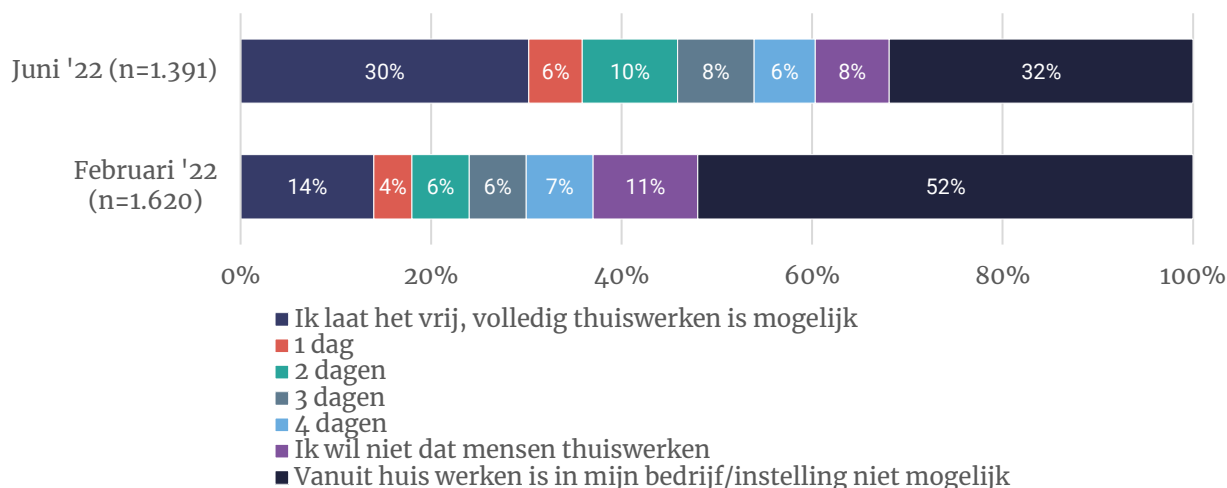
Figuur 4.5 - Welk deel van de gewerkte uren in een gemiddelde week werken de mensen in uw organisatie momenteel vanuit huis?

Bij derde ondernemers is thuiswerken niet mogelijk

Aan ondernemers werden ook gevraagd hoeveel dag(en) ze hun medewerkers - idealiter - op locatie willen laten werken. Een derde (30%) van de ondernemers laat dit vrij, omdat volledig thuiswerken mogelijk is (Figuur 4.6). Een zesde (16%) wilt dat hun medewerkers 1 of 2 dagen thuis werken. Een iets kleinere groep (14%) wilt dat er 3 of 4 dagen op locatie gewerkt wordt. Bijna een tiende van de ondernemers (8%) wilt niet dat mensen thuiswerken. Bij een derde (32%) is vanuit huis werken niet mogelijk.

Figuur 4.6 - Hoeveel dag(en) per week zou u willen dat uw medewerkers in een gemiddelde week minimaal op locatie werken?

Als we de antwoorden van de vorige twee vragen met elkaar kruisen, valt er één uitkomst op. Bij bedrijven waar volledig thuiswerken mogelijk is werkt ruim de helft (55%) van de medewerkers 80 tot 100% van de gewerkte uren vanuit huis. Een achtste (12%) werkt 60-80% vanuit huis. De rest (24%) werkt 0-60% van de gewerkte uren vanuit huis of weet niet hoeveel uren ze vanuit huis werken (10%). Bij de overige kruisingen komen de antwoorden (grotendeels) overeen.

5 Oorlog in Oekraïne

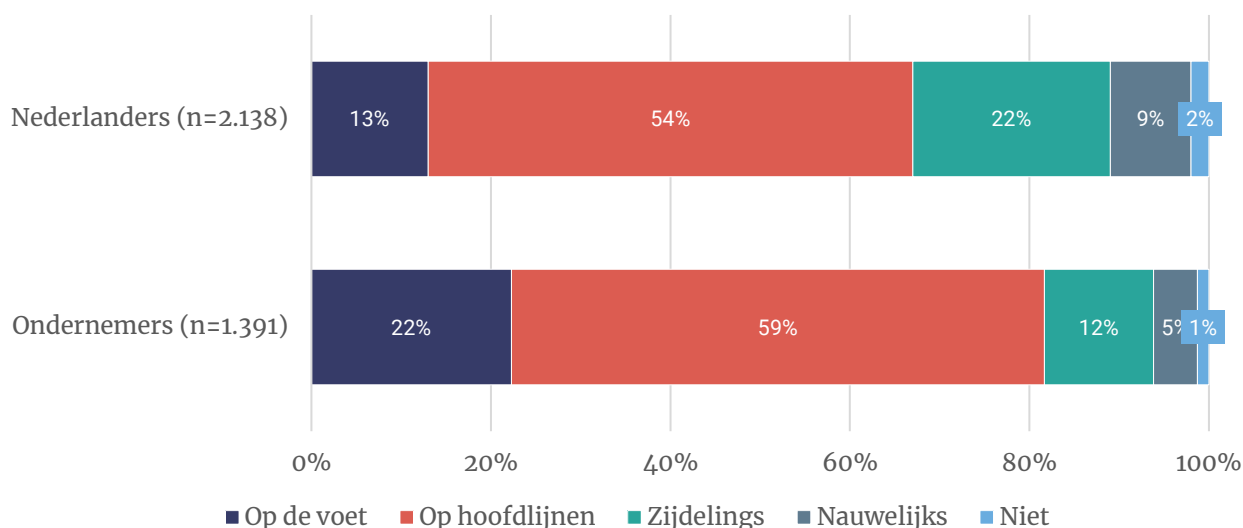
Dit hoofdstuk behandelt de oorlog in Oekraïne en hoe ondernemers hier tegenaan kijken.

5.1 Zes op tien ondernemers volgen Oekraïne nieuws op hoofdlijnen

Eind februari vielen Russische grondtroepen Oekraïens grondgebied binnen. Sindsdien komen de laatste ontwikkelingen (haast) dagelijks in het nieuws voorbij. Aan Nederlanders en de ondernemers is gevraagd in hoeverre ze de oorlog in Oekraïne volgen. Een zevende van de Nederlanders (13%) volgt de oorlog op de voet (Figuur 5.1). Ruim de helft van de ondernemers (54%) geeft aan de oorlog op hoofdlijnen te volgen. Een vijfde (22%) geeft er zijdelings aandacht aan en een kleine groep (11%) volgt het nauwelijks of niet.

Ondernemers volgen de oorlog in Oekraïne aandachtiger. Ruim een vijfde (22%) volgt het op de voet en zes van de tien ondernemers (59%) op hoofdlijnen.

Figuur 5.1 - In welke mate volgt u de oorlog in Oekraïne?

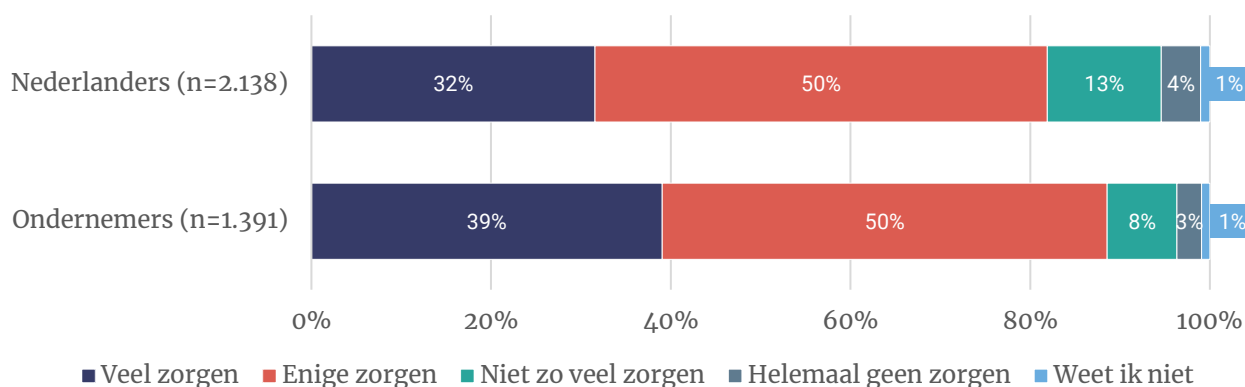

5.2 Ruim derde ondernemers maakt zich veel zorgen over de oorlog

Aan de Nederlanders en de ondernemers is ook gevraagd in hoeverre ze zich zorgen maken over de oorlog in Oekraïne. Een derde van de Nederlanders (32%) maakt zich hier veel zorgen over (Figuur 5.2). De helft (50%) heeft enige zorgen, maar een zevende (13%) niet zo veel. Een kleine groep (4%) zegt helemaal geen zorgen te hebben.

Er zijn naar verhouding meer ondernemers die zich veel zorgen maken over de oorlog. Het grootste aandeel ondernemers dat zich veel zorgen maakt is actief in de landbouw en visserij. In de sector 'industrie, bouw en nutsbedrijven' maken ondernemers zich vaker helemaal geen zorgen.

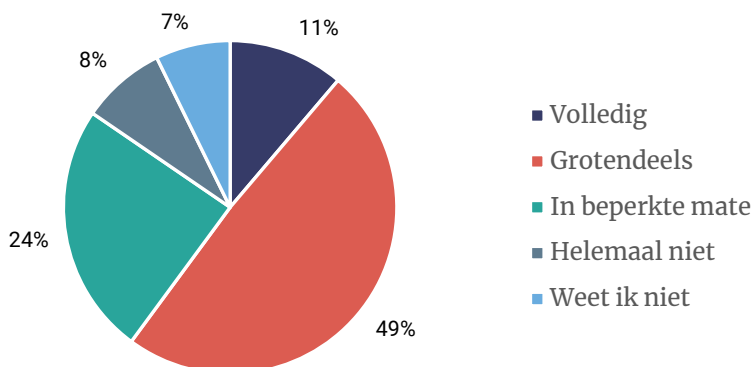
Figuur 5.2 - In hoeverre maakt u zich zorgen over de oorlog in Oekraïne?

Zes op de tien ondernemers eens met Oekraïne-aanpak regering

Een tiende van de ondernemers (11%) is het volledig eens met de manier waarop de Nederlandse regering met de oorlog omgaat (Figuur 5.3). De helft (49%) zegt het grotendeels eens te zijn en een kwart (24%) slechts in beperkte mate. Bijna een tiende (8%) is het er helemaal niet mee eens. Een iets kleinere groep (7%) weet niet of ze het met de aanpak eens zijn.

Figuur 5.3 - In welke mate staat u achter de manier waarop de Nederlandse regering omgaat met de oorlog in Oekraïne? (n=1.391)

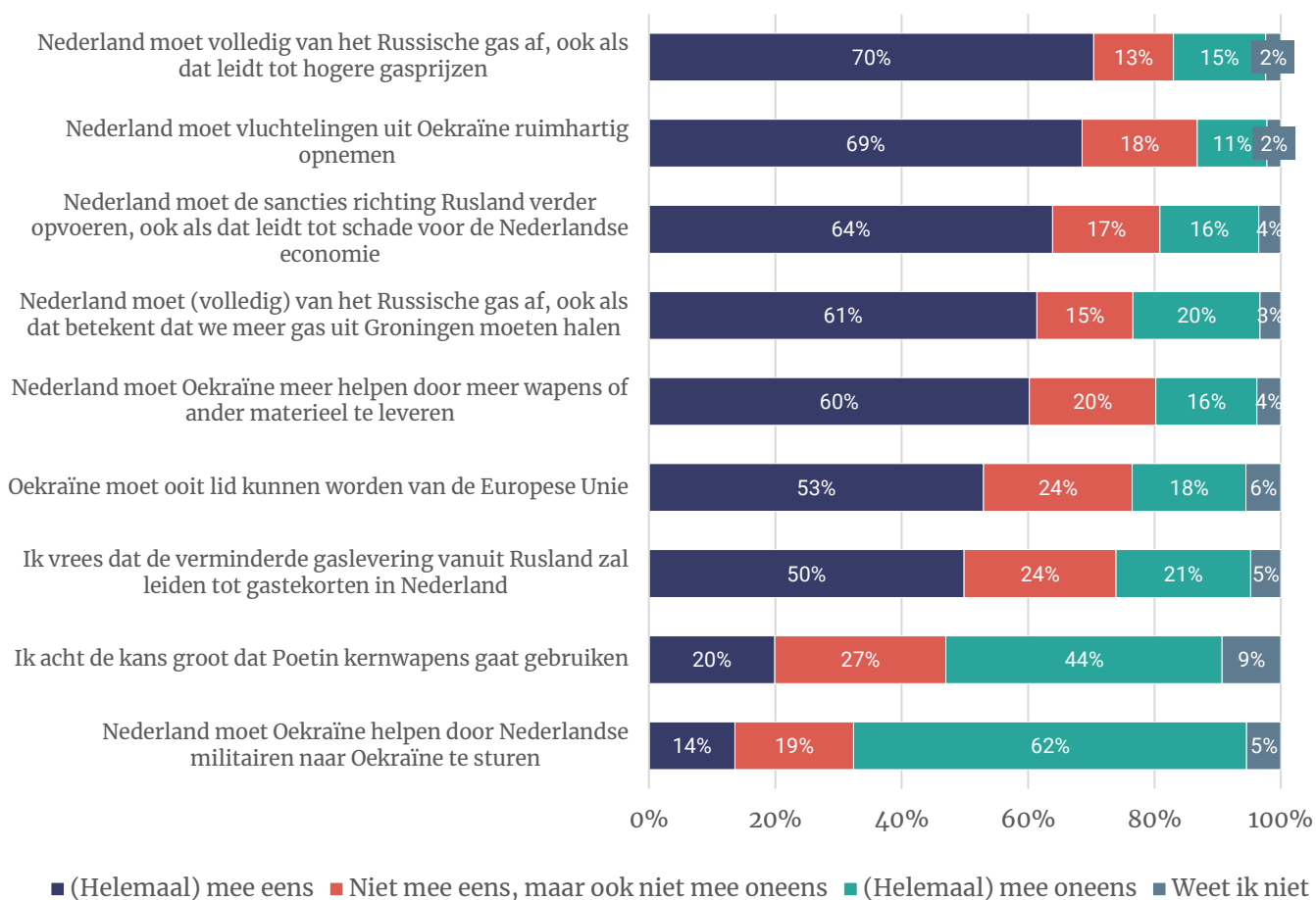

Ondernemers konden bij deze vraag geen toelichting geven, maar aan het einde van de vragenlijst was hier wel ruimte voor. De meeste ondernemers vinden dat de Nederlandse regering druk moet blijven zetten op de Russische overheid. Een aantal ondernemers vinden de stellingen over de oorlog in Oekraïne niet passen in een ondernemerspeiling. Een enkeling zegt dat de situatie te genuanceerd is om in één enkele vraag te beantwoorden.

Meerderheid ondernemers eens met stopzetting Russisch gas, ook bij hogere gasprijzen

Hierna is aan de ondernemers gevraagd in hoeverre ze het eens zijn met negen stellingen over Oekraïne. Zeven op de tien ondernemers (70%) is het (helemaal) eens met het idee om van het Russische gas af te gaan, ook als dat zou leiden tot hogere gasprijzen (Figuur 5.4). Een iets kleinere groep (69%) is het (helemaal) eens met het opnemen van Oekraïense vluchtelingen en het verder opvoeren van de sancties richting Rusland, ook als dat leidt tot schade voor de Nederlandse economie (64%). Het sturen van Nederlandse militairen naar Oekraïne is de minst populaire maatregel, hier is bijna twee derde (62%) het (helemaal) mee oneens. In vergelijking met de ondernemers zijn Nederlanders het met alle maatregelen minder (helemaal) eens. Nederlanders achten de kans wél groter dat Poetin kernwapens gaat gebruiken - 28 procent is het (helemaal) met deze stelling eens en 31 procent (helemaal) niet.

Figuur 5.4 - In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen? (n=1.391)

Bij bovenstaande resultaten moet wel een voetnoot worden geplaatst. Zo was er (in eerste instantie) voor ondernemers geen mogelijkheid om hun keuze in een toelichting te nuanceren. Zo gaven enkele ondernemers bijvoorbeeld aan dat ze niet per direct van het Russische gas af zouden willen, maar pas over enkele maanden als het verloop van de oorlog slechter voor Oekraïne zou uitpakken. Anderen zeggen dat de hoge gasprijs een kans biedt om de energietransitie in Nederland versnelt door te voeren.

Bijlage: Vragenlijst

Hartelijk welkom bij deze periodieke peiling in het I&O Ondernemerspanel. We willen graag weten hoe u aankijkt tegen de economie en de verwachtingen en uitdagingen van uw bedrijf of instelling. Ook willen we u vragen wat u vindt van de dienstverlening aan ondernemers van uw gemeente en hoe u aankijkt tegen de oorlog in Oekraïne.

Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 5 à 7 minuten. Uw antwoorden behandelen we volledig vertrouwelijk. De resultaten zijn niet naar u of uw organisatie te herleiden.

(N.B. onderzoek wordt online uitgevoerd)

Blok I Stand en perspectief van de economie

- 1. Hoe staat de economie er volgens u momenteel voor?** (Met Nederlandse economie bedoelen we: economische ontwikkeling (groei of krimp) en de werkgelegenheid)

ÉÉN ANTWOORD MOGELIJK

- Zeer goed
- Tamelijk goed
- Niet goed maar ook niet slecht
- Tamelijk slecht
- Zeer slecht
- Weet ik niet

- 2. Waarom staat de Nederlandse economie er volgens u momenteel [antwoord bij vraag 1, niet verplicht] voor?**

- 3. Hoe verwacht u dat de Nederlandse economie zich in de komende 12 maanden zal ontwikkelen?**

De Nederlandse economie zal...:

- Zich sterk verbeteren
- Zich enigszins verbeteren
- Ongeveer gelijk blijven
- Zich enigszins verslechteren
- Zich sterk verslechteren
- Weet ik niet

4. **Waarom denkt u dat de Nederlandse economie zich in de komende 12 maanden [antwoord bij vraag 3, niet verplicht]?**

5. **Welke boodschap zou u als ondernemer/werkgever het nieuwe kabinet willen meegeven?**

Blok II Verwachtingen en uitdagingen organisatie

- 6a. **Wat zijn de verwachtingen van uw organisatie over uw omzet voor de komende 12 maanden, in vergelijking met de vorige 12 maanden? Mijn omzet zal...**

DEZE VRAAG IS VOOR SECTOR 1-4

- Fors stijgen
- Enigszins stijgen
- Ongeveer gelijk blijven
- Enigszins dalen
- Fors dalen
- Weet ik niet

- 6b. **Wat zijn de verwachtingen van uw organisatie over het aantal gewerkte uren binnen uw organisatie voor de komende 12 maanden, in vergelijking met de vorige 12 maanden? Mijn omzet zal...**

DEZE VRAAG IS VOOR SECTOR 5

- Fors stijgen
- Enigszins stijgen
- Ongeveer gelijk blijven
- Enigszins dalen
- Fors dalen
- Weet ik niet

7a. In welke mate heeft u onderneming te maken met de volgende uitdagingen?

	Veel mee te maken	Af en toe mee te maken	Niet veel, niet weinig mee te maken	Weinig mee te maken	Helemaal niet mee te maken	Weet ik niet
A. Schaarste van grondstoffen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
B. Hogere prijzen van grondstoffen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
C. Stijgende gasprijzen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
D. (Bedrijfs)huisvesting	☐	☐	☐	☐	☐	☐
E. Financiering/kredieten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
F. (Toenemende) inflatie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
G. Krapte op de arbeidsmarkt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
H. Angst voor recessie	☐	☐	☐	☐	☐	☐
I. Stijgende rente	☐	☐	☐	☐	☐	☐
J. Tekorten op de overheidsbegroting	☐	☐	☐	☐	☐	☐
K. Nieuwe en/of huidige regelgeving	☐	☐	☐	☐	☐	☐
L. Anders, namelijk [Invulveld]						

7b. Kunt u uw grootste uitdaging(en) kort toelichten?

8. Bent u als werkgever een voorstander van het (tussentijds) aanpassen van de lonen om het netto/reële inkomen van werknemers op peil te houden?

- Ja, daar ben ik een voorstander van
- Geen voorstander, geen tegenstander
- Nee, daar ben ik geen voorstander van
- Weet ik niet

9. Als u kijkt naar de volgende 12 maanden, in hoeverre maakt u zich dan zorgen over de toekomst van uw onderneming/organisatie?

- Zeer grote zorgen
- Grote zorgen
- Enige zorgen
- Niet of nauwelijks zorgen

10. Welk deel van de gewerkte uren in een gemiddelde week werken uw medewerkers momenteel vanuit huis?

INDIEN U DIT NIET EXACT WEET, PROBEER DAN EEN INSCHATTING TE MAKEN

- 80-100%
- 60-80%
- 40-60%
- 20-40%
- tot 20%
- dat weet ik niet

11. Hoeveel dag(en) in een week zou u willen dat uw medewerkers in een gemiddelde week minimaal op locatie werken?

- Ik laat het vrij, volledig thuiswerken is mogelijk
- 1 dag
- 2 dagen
- 3 dagen
- 4 dagen
- Ik wil niet dat mensen thuiswerken
- Vanuit huis werken is in mijn bedrijf / instelling niet mogelijk

Blok III Overheidsdienstverlening

12. Heeft u in de afgelopen 12 maanden vanuit uw organisatie contact gehad met uw gemeente?

- Ja
- Nee

13. In welke mate bent u tevreden met de dienstverlening van uw gemeente aan ondernemers? Kunt u dat met een cijfer aangeven? (1 t/m 10) ___ Cijfer

14. Wilt u uw beoordeling kort toelichten?

Blok IV Oorlog in Oekraïne

De volgende vragen gaan over de oorlog in Oekraïne.

15. In welke mate volgt u de oorlog in Oekraïne?

- Op de voet
- Op hoofdlijnen
- Zijdelings
- Nauwelijks
- Niet
- Ik wil niet dat mensen thuiswerken
- Vanuit huis werken is in mijn bedrijf / instelling niet mogelijk

16. In hoeverre maakt u zich zorgen over de oorlog in Oekraïne?

- Veel zorgen
- Enige zorgen
- Niet zo veel zorgen
- Helemaal geen zorgen
- Weet ik niet

17. In welke mate staat u achter de manier waarop de Nederlandse regering omgaat met de oorlog in Oekraïne?

- Volledig
- Grotendeels
- In beperkte mate
- Helemaal niet
- Weet ik niet

18. In hoeverre bent u het eens of oneens met de volgende stellingen? Random aanbieden

1. Oekraïne moet ooit lid kunnen worden van de Europese Unie
2. Nederland moet volledig van het Russische gas af, ook als dat leidt tot hogere gasprijzen
3. Nederland moet (volledig) van het Russische gas af, ook als dat betekent dat we meer gas uit Groningen moeten halen

4. Ik vrees dat de verminderde gaslevering vanuit Rusland zal leiden tot gastekorten in Nederland
5. Nederland moet vluchtelingen uit Oekraïne ruimhartig opnemen
6. Ik acht de kans groot dat Poetin kernwapens gaat gebruiken
7. Nederland moet Oekraïne meer helpen door meer wapens of ander materieel te leveren
8. Nederland moet Oekraïne helpen door Nederlandse militairen naar Oekraïne te sturen
9. Nederland moet de sancties richting Rusland verder opvoeren, ook als dat leidt tot schade voor de Nederlandse economie

- Helemaal mee eens
- Grotendeels mee eens
- Niet mee eens, maar ook niet mee oneens
- Grotendeels mee oneens
- Helemaal mee oneens
- Weet ik niet

19. Bent u aangesloten bij een ondernemersvereniging?

- Ja, dat ben ik
- Nee, dat ben ik niet
- Weet ik niet

20. Wat is uw functie binnen de organisatie?

- Eigenaar van de organisatie
- Directeur
- HR-manager
- Administratief medewerker
- Anders, namelijk: **[invulveld]**

21. Bent u in het bezit van bedrijfsvervoer?

- Ja, maar dit wordt (overwegend) voor privé zaken gebruikt
- Ja, maar dit wordt (overwegend) om zakelijke redenen gebruikt
- Nee, we hebben geen bedrijfsvervoer maar we zouden dit wel graag willen
- Nee, we hebben geen bedrijfsvervoer en we hebben hier geen behoefte aan
- Anders, namelijk: **[invulveld]**

22. Is de bedrijfsruimte in eigendom of huurt uw organisatie de bedrijfsruimte?

- (Overwegend) huur
- (Overwegend) in eigendom van de eigen organisatie
- (Overwegend) in privé bezit

23. We zijn aan het einde van de vragenlijst gekomen. Hoe prettig vond u het om deze vragenlijst in te vullen?

Rapportcijfer:

--	--

24. Als u nog vragen of opmerkingen heeft, dan kunt u dat hieronder kwijt.

--

Namens het I&O Ondernemerspanel willen we u hartelijk danken voor uw medewerking.

I&O Research Enschede

Zuiderval 70
Postbus 563
7500 AN Enschede
T (053) 200 52 00
E info@ioresearch.nl
KVK-nummer 08198802

I&O Research Amsterdam

Piet Heinkade 55
1019 GM Amsterdam
T (020) 308 48 00
E info@ioresearch.nl